

Vplyv sebahodnotiacich procesov na zvyšovanie kvality práce školy

Jedným z cieľov úloh inšpekčnej činnosti v školskom roku 2017/2018 boli podpora a motivovanie škôl k využívaniu autoevalvačných procesov na rozvíjanie kvality vlastnej pedagogickej práce školy. V dôsledku toho v rámci komplexných inšpekcií vykonaných v základných a stredných školách bola do informačného dotazníka pre riaditeľa školy zaradená otázka, cieľom ktorej bolo zistiť, či škola realizuje systematické sebahodnotenie, a ak ho realizuje, tak v akej oblasti. Ďalšie dve otázky smerovali k zisteniu, či riaditeľ školy považuje sebahodnotenie školy (autoevalváciu) za užitočný nástroj zvyšovania kvality práce školy, či naopak, za ďalšiu zbytočnú byrokratickú záťaž bez významného vplyvu na kvalitu fungovania školy. V prípade, ak riaditeľ školy uviedol, že sebahodnotiace procesy v niektorých oblastiach sa v škole uskutočňujú, školskí inšpektori procesy (vrátane využívaných nástrojov a výsledkov) analyzovali a vyhodnocovali ich vplyv na zlepšenie kvality školy v oblasti pedagogického riadenia a v oblasti výchovy a vzdelávania. Ak sebahodnotiace procesy mali systematický a plánovitý charakter s pozitívnym dopadom na kvalitu školy, potom táto skutočnosť pozitívne ovplyvnila celkové hodnotenie oblasti „Riadenie školy“. Neuplatňovanie sebahodnotiacich procesov žiadnym spôsobom neovplyvňovalo hodnotenie školy. Tento model hodnotenia zo strany školskej inšpekcie je výrazom pozitívnym spôsobom motivovať školy k uplatňovaniu systému autonómnej starostlivosti o vlastnú kvalitu. Z rozhovorov s riaditeľmi škôl vyplynulo, že niektorí z nich pri nastavovaní sebahodnotiacich procesov využívali ako študijný materiál *Model sebahodnotenia práce školy*.

Z výsledkov informačného dotazníka vyplýva, že zo 111 kontrolovaných škôl (86 ZŠ, 14 GYM a 11 SOŠ) 28 riaditeľov ZŠ (32,6 %), 8 riaditeľov GYM (57,1 %) a 4 riaditelia SOŠ (36,4 %) uviedlo, že škola realizuje (alebo realizovala) systematické sebahodnotenie. Len 2 riaditelia (ZŠ) nepovažovali sebahodnotiace procesy za užitočný nástroj zvyšovania kvality práce školy, ale za ďalšiu zbytočnú byrokratickú záťaž bez významného vplyvu na kvalitu školy.

Zo zistení školskej inšpekcie ďalej vyplýva, že iba polovica riaditeľov, ktorí v informačnom dotazníku uviedli, že realizujú systematické sebahodnotenie (20), vnímala potrebu uskutočňovať zmeny v systéme fungovania školy, pričom len v 4 subjektoch (3 ZŠ a 1 SOŠ) vyhodnocovali efektivitu uskutočnených zmien v systéme pedagogického riadenia, posudzovali účinnosť intervenčných a inovačných opatrení v nadväznosti na zlepšenie kvality školy.

Z rozhovorov s učiteľmi a so žiakmi vyplynulo, že len v 8 školách (7 ZŠ a 1 SOŠ) mali stanovené jednoznačne oblasti a ukazovatele kvality z hľadiska vyučovania a učenia sa ako vnútornú normu, ktorá bola zrozumiteľná pre učiteľov aj žiakov.

Z výsledkov dotazníka vyplynulo, že riaditelia 8 škôl (ZŠ) sa najčastejšie zameriavali na priebežné zisťovanie ťažkostí a problémov, s ktorými sa stretávajú pedagogickí a odborní zamestnanci a snažia sa im aj účinne pomôcť, kým tejto problematike v stredných školách venoval pozornosť iba 1 riaditeľ.

Riaditelia 7 ZŠ a 1 SOŠ mali vypracovaný systém motivácie zamestnancov vo vzťahu k stanoveným cieľom. V 3 školách (2 ZŠ a 1 SOŠ) vedúci pedagogickí zamestnanci pravidelne zisťovali kvalitu vzťahov medzi zamestnancami, medzi zamestnancami a manažmentom školy, medzi pedagogickými i odbornými zamestnancami a žiakmi (napr. monitorovanie sociálnej klímy), analyzovali ich a na základe zistení prijímali opatrenia na ich skvalitnenie.

Iba 9 škôl (tiež len ZŠ) vykonávalo takú pedagogickú diagnostiku žiakov, ktorá umožňovala identifikovať silné a slabé stránky každého z nich a časť z nich na základe výsledkov diagnostiky nastavovala rôznorodé vzdelávacie stratégie. V tomto kontexte je zjavným problémom (ako to vyplýva zo zistení školskej inšpekcie), že vedúci pedagogickí zamestnanci len v minimálnej miere zameriavali svoju pozornosť na zisťovanie uplatňovaných metód a foriem vyučovania, keďže iba 3 riaditelia škôl (2 ZŠ a 1 SOŠ) pravidelne zisťovali uplatňovanie tvorivých foriem riadenia práce na vyučovacích hodinách, vhodnej motivácie a vhodného hodnotenia žiakov. Zároveň títo 3 riaditelia na základe zistení vyšpecifikovali odporúčania, ktoré viedli k zvýšeniu efektivity vyučovania.

Rozdiely v úrovni vzdelávacích výsledkov medzi úspešnými a menej úspešnými žiakmi pravidelne sledovali a prijímali opatrenia v 6 subjektoch (5 ZŠ a 1 SOŠ). Len v jednej z kontrolovaných škôl (ZŠ) pravidelne hodnotili úroveň funkčnej gramotnosti, kritického myslenia, analyzovali rozvoj zručností žiakov v rámci jednotlivých predmetov a prijímali opatrenia na ich zlepšenie.

V 7 subjektoch (5 ZŠ a 2 SOŠ) priebežne vyhodnocovali zohľadňovanie potrieb žiakov so ŠVVP a ich vzdelávacie výsledky, a následne prijímali aj opatrenia na ich zlepšenie.

Sebahodnotiace procesy sa ešte v menšej miere zameriavali na pravidelné hodnotenie aktuálneho stavu výchovy a vzdelávania ako východiska pre zlepšenie kvality školy. Len 13 škôl (10 ZŠ, 1 GYM a 2 SOŠ) pravidelne porovnávalo dosiahnuté výsledky svojich žiakov s výsledkami v celoslovenskom testovaní žiakov 5. a 9. ročníka a v externej časti maturitnej skúšky, pričom ich analyzovalo a prijímalo opatrenia na zlepšenie (zavedenie nových predmetov na zlepšenie výsledkov v oblasti jednotlivých funkčných gramotností).

Na okraji záujmu škôl ostáva poznanie a následné formovanie postojov a hodnotovej orientácie žiakov. Len v 4 školách (ZŠ) vedenia škôl pravidelne zisťovali a posilňovali hodnoty a postoje žiakov (zmysel pre spoluprácu, demokratické postoje, zmysel pre solidaritu a spravodlivosť).

Negatívne možno hodnotiť aj skutočnosť, že riaditelia len 8 subjektov (6 ZŠ, 1 GYM a 1 SOŠ) sa snažili získať od žiakov, absolventov, zamestnávateľov (hlavne v prípade stredných škôl), škôl vyššieho stupňa spoľahlivú spätnú väzbu a riaditelia 7 subjektov (5 ZŠ, 1 GYM a 1 SOŠ) vyhodnocovali spoluprácu s rodičmi, so zamestnávateľmi a s verejnosťou. Riaditelia vo všeobecnosti podceňujú význam získavania takýchto údajov a neuvedomujú si, že analýza výsledkov spätnej väzby vytvára pre vedenia škôl možnosť regulovať a nastavovať účinnejšie vnútorné procesy.

Iba 9 škôl (7 ZŠ, 1 GYM a 1 SOŠ) pravidelne vyhodnocovalo vplyv programov a projektov realizovaných na regionálnej či medzinárodnej úrovni na výchovno-vzdelávací proces a jeho výsledky.

Závery:

I keď zo spätnej väzby od riaditeľov uvedených škôl vyplýva, že sebahodnotiace procesy považujú za účinný nástroj na zlepšovanie kvality školy, reálny stav v tejto oblasti je svedectvom o tom, že systematická autoevalvácia nie je prirodzenou súčasťou organizmu školy. Z vyjadrení riaditeľov škôl vyplýva, že len výnimočne vnímali rozdiel medzi bežnou kontrolnou činnosťou a autoevalvačnými procesmi. Štátna školská inšpekcia (ŠŠI) zistila, že len v 14,4 % škôl vykonali niektoré autoevalvačné aktivity, ale tie vôbec, alebo len výnimočne, vychádzali z plánovaných a systematicky uskutočňovaných sebahodnotiacich procesov. Ukazuje sa, že školy síce chápu sebahodnotenie ako významný autoregulačný prostriedok, ktorému by dávali prednosť pred zásahmi zvonka, ale chýbajú im kompetencie na to, aby ho mohli so znalosťou vecí a pre dobro vecí používať. Táto situácia je vcelku prirodzená, lebo nemožno očakávať, že školy budú štandardne organizovať pomerne zložité procesy (výber oblastí hodnotenia, určenie kritérií hodnotenia, nastavenie procesov, výber alebo tvorba metód a nástrojov, tvorba strategických plánov, analýza výsledkov, definovanie opatrení...) bez toho, aby autoevalvačné tímy prešli rozsiahlou prípravou. Za zmienku stojí aj skutočnosť, že školy v súčasnosti nie sú zásadným spôsobom motivované k tomu, aby sa ich kvalita menila k lepšiemu. Za týchto okolností je potrebné považovať predstavy o spojení externého hodnotenia, ktoré vykonáva ŠŠI, resp. iné subjekty so sebahodnotením, za úplne nerealistické.

Štátna školská inšpekcia v tejto situácii považuje za dôležité naďalej pravdivo informovať verejnosť o výsledkoch žiakov základných a stredných škôl a vyvíjať tlak na zlepšovanie kvality výchovy a vzdelávania, pričom zároveň bude motivovať školy, aby sa viac zaoberali riadením vlastnej kvality.